

HERDER, GRUNDTVIG, DAHL – TWÓRCY IDEI NARODOWEGO ROMANTYZMU W ARCHITEKTURZE I SZTUCE SKANDYNAWSKIEJ

HERDER, GRUNDTVIG, DAHL – CREATORS OF THE NATIONAL ROMANTIC STYLE IN SCANDINAVIAN ARCHITECTURE AND ART

Jolanta Kopacz

mgr. inż. arch.

Politechnika Krakowska
Wydział Architektury
Katedra Historii Architektury, Urbanistyki i Sztuki Powszechnej

STRESZCZENIE

Treść artykułu dotyczy wpływu działaczy nauki i sztuki XIX wieku takich jak: Johann Gottfried Herder, Nicolai Frederik Severin Grundtvig oraz Johan Christian Dahl na twórczość architektów skandynawskich w okresie od wojen napoleońskich po wiek XX. W artykule tym poruszony jest ponadto temat takich wątków w architekturze jak historyzm w postaci neogotyku oraz charakterystycznych dla Narodowego Romantyzmu motywów folklorystycznych i mitologicznych w architekturze i sztuce tego okresu.

Słowa kluczowe: folklor, historyzm, Narodowy Romantyzm, Skandynawia.

ABSTRACT

The article talks about the influence 19th-century scholars and artists, such as Johann Gottfried Herder, Nicolai Frederik Severin Grundtvig and Johan Christian Dahl, had on the works of Scandinavian architects in the period from the Napoleonic Wars until the 20th century. The article goes on to describe also such traits in architecture of the epoch as historicism in the form of the neo-gothic style as well as folk and mythological motives found in the National Romantic style.

Key words: folklore, historicism, National Romanticism, Scandinavia.

1. CZYM JEST NARODOWY ROMANTYZM?

Architektura Narodowego Romantyzmu w krajach skandynawskich, występowała w postaci zarówno gmachów publicznych, jak i mniejszych w skali budynków mieszkalnych, pracowni artystycznych, domostw. Termin Narodowy Romantyzm, jest interpretowany różnorodnie i definiowany na wiele sposobów. Ruch, którego celem było stworzenie stylu narodowego w sztuce, określaną jest właśnie w ten sposób. Wiąże się on ponadto, z takimi zjawiskami artystycznymi jak historyzm, secesja czy działalność grupy Arts and Crafts [19, s.148]. Sformułowania Narodowy Romantyzm użył po raz pierwszy szwedzki historyk sztuki Johnny Roosval w 1920 roku, dla podkreślenia fantastycznych elementów w twórczości architektów takich jak Ragnar Östberg, Torben Anderas Grut czy Ernst Carl Westman. J.Roosval chciał w ten sposób zaznaczyć, że ich twórczość nawiązywała do wizji, mniej lub bardziej wyimaginowanej przeszłości narodowej [17, s. 2]. Definicja ta wydaje się nieco sceptyczna a nawet krytyczna, być może dlatego, że pisana była z perspektywy pierwszej połowy XX wieku, już wtedy ery modernizmu, antagonistycznie nastawionego względem XIX wiecznego historyzmu. W każdym z państw, w którym poszukiwano stylu narodowego, rozpoczynano te działania od małych form architektonicznych, przechodząc do projektów domów. Zwłaszcza w Skandynawii, surowy klimat północnego rejonu Europy, trudna do ujarznienia przyroda, wytworzyły w ludziach przekonanie, że ostoją dla nich jest ich własny dom [12, s. 57-174]. Stąd też niezwykle zaangażowanie z jakim odnoszono się tutaj do jego budowy i urządzania domowych wnętrz. Architekci tworzący w duchu Narodowego Romantyzmu, dążyli do tego, aby forma domu idealnego nawiązywała do tradycji, historii, specyfiki regionu, jednocześnie była narodowa w swym charakterze i nowoczesna. Malarze i rzeźbiarze odegrali wiodącą rolę w wykreowaniu wyobrażenia domu idealnego, wykorzystując motywy zaczerpnięte z mitologii i miejscowego folkloru. Przykładem domów idealnych są studia artystyczne twórców: malarza fińskiego Akselego Gallena-Kalleli, Andersa Zorna, Carla Larssona, Gerharda Munthe'a. Akseli Gallen-Kallela zainspirowany budownictwem karelskim, zaprojektował swój własny dom w Ruovesi, niedaleko Tampere w Finlandii. Dom ten, będący jednocześnie pracownią malarza o nazwie „Kallela”, zapoczątkował w architekturze fińskiej nurt Narodowego Romantyzmu.

Ryc. 1. W kolejności od lewej: J.G. Herder. Źródło: Museum der deutschen Aufklärung. , N.F.S. Grundtvig. Źródło: Państwowe Muzeum Sztuki w Kopenhadze. J.Ch. Dahl / [28]

Fig. 1. From the left: J.G. Herder. Source: Museum der deutschen Aufklärung. , N.F.S. Grundtvig. Source: National Art Museum in Copenhagen. J.Ch. Dahl / [28]

2. TWÓRCY IDEI NARODOWEGO ROMANTYZMU

Zainteresowanie mitologią i sztuką ludową w Skandynawii, zostało zainicjowane działalnością przedstawicieli kultury europejskiej, takich jak: Johann Gottfried Herder (1744–

1803), Nicolai Frederik Severin Grundtvig (1783–1872) czy Johan Christian Dahl (1788–1857) -ryc. 1. Działalność dwóch ostatnich z wymienionych tu postaci miała szczególne znaczenie dla rozwoju idei nacjonalizmu w architekturze [17, s. 23]. Johann Herder - filozof, luterański pastor, nazywany ojcem niemieckiego romantyzmu, wywarł trwały wpływ na przeobrażającą się w jego czasach wiedzę o człowieku i społeczeństwie. W przeciwieństwie do późniejszych myślicieli XIX wieku, uważał on, że wszystkie kultury są równie ważne i wartościowe. *Był pierwszym w XVIII wieku, który zajął się problematyką Słowiańszczyzny w szerszym aspekcie filozofii historii. Nobilitując kulturę Słowian w krajach Europy zachodniej sprawił, że wiele ludów słowiańskich zainteresowało się własną przeszłością* [5, 1 s. 362-364].

Ryc. 2. Zameczek Oscarshall, wybudowany w latach 1847-1852, arch. J.H. Nebelong, to najbardziej znany przykład świeckiej architektury neogotyckiej w Norwegii. Źródło: foto: A. S. Ofrim
 Fig. 2. Oscarshall castle, built in 1847-1852, designed by J.H. Nebelong, is one of the best-known examples of neo-Gothic secular architecture in Norway. Source: photo: A. S. Ofrim

W pieśniach i opowieściach ludowych poszukiwał korzeni własnego narodu. Interesował się twórczością szkockiego pisarza Jamesa Macphersona (1736 – 1796), który to w 1766 roku wydał zbiór *Pieśni Osjana*, zawierający poematy epickie z III wieku. Publikacja ta, przyczyniła się do renesansu ludowej tradycji w Szkocji [23, s. 497]. Innym utworem literackim, który zwrócił uwagę Johanna Herdera była *Edda*. Ten zbiór staroislandzkich pieśni heroicznych powstał prawdopodobnie w okresie od IX do XII wieku i wbrew rozmaitym hipotezom nigdy nie był dziełem jednego autora [22, s. 190-197]. Będąc pod wrażeniem powyższych utworów, rozpoczął systematycznie kolekcjonować pieśni ludowe, które uważał za szczególnie żywy przejaw „duszy ludu” (Volkgeist). I właśnie te poglądy J. Herdera miały wpływ na projekty powstające w pracowniach architektów tego okresu. Projektanci z krajów skandynawskich kształcili się za granicą, głównie w Niemczech

[8, s. 62]. Stąd też po powrocie do kraju, przeszczepiali na grunt rodzimy idee niemieckiego romantyzmu inspirowane niemal całą Europę.

Projektantem zameczku Oscarshall, położonego w Bygdøy niedaleko Oslo, był duński architekt Johan Henrik Nebelong. Wnętrza zameczku według jego projektu ukazywały, jak można było przekuć herderowskie ideały w materię: *Wszędzie podkreślano narodowy charakter obiektu. Norweska przyroda, historia i norweski lud były głównymi tematami obrazów. W boazerię jadalni wprawiono sześć dużych malowideł, które przedstawiały rodzime krajobrazy, zaś nad fryzem przedstawiono sceny z życia rolników. Jeden z salonów ozdobiono podobiznami średniowiecznych królów i orężem, aby przypominały o czasach wielkości Norwegii* [27, s.16], (ryc. 2, 3). Nicolai Frederik Severin Grundtvig – duński reformator, filozof, przywódca religijny. W młodości interesował się *Eddą* i dawnymi religiami ukazanymi w tym utworze. Zainspirowany ideą gloryfikacji literatury ludowej, opracował zbiór mitów nordyckich, jako pierwszy przetłumaczył na język duński, epicki poemat *Beowulf* oraz wspomniany wcześniej zbiór utworów heroicznych – *Eddę*. Nawoływał do odnowy współczesnego chrześcijaństwa opartej na pradawnych nordyckich wartościach. Często pojawiające się motywy w mitologii takie jak: walka ze złem, pochwała życia codziennego były jego zdaniem obecne kiedyś w Luteranizmie, z czasem uległy jednak zapomnieniu.

Ryc. 3. Zameczek Oscarshall – wnętrze w stylu neogotyckim. Źródło: foto: Jan Haug

Fig. 3. Oscarshall castle – neo-Gothic interior. Source: photo: Jan Haug

Nicolai Grundtvig wierzył, że naród definiują nie granice państwowe ale wspólny język i kultura, dzięki temu stał się wpływowym propagatorem duńskiego nacjonalizmu. Był on również jednym z pierwszych rzeczników skandynawizmu. Znany jest ponadto, dzięki reformie szkolnictwa jaką przeprowadził w Danii, a która zainspirowała inne państwa europejskie do podążania w tej dziedzinie wytyczoną przez niego ścieżką. Poglądy tego

charyzmatycznego myśliciela i działacza miały wpływ nie tylko na ówczesną politykę, teologię i literaturę ale również na architekturę [17,s.23-25].

Johan Christian Dahl – malarz, uczoney i pisarz, tak jak N. Grundtvig i J. Herder, był on jednocześnie nacjonalistą i kosmopolitą. Urodził się w Bergen w Norwegii, uczył się w Kopenhadze w Danii a wykładał na uczelni w Dreźnie. Jego ulubioną tematyką malarską był rodzimy krajobraz Norwegii, często przedstawiał na swoich płótnach, samotną farmę na tle fiordów lub gór (ryc. 4). Podzielał on poglądy Johanna Herdera i Nicolai Grundtviga, że chłopci pracujący na roli byli spadkobiercami najlepszych cech starożytnych przodków. Podczas swoich licznych podróży po Norwegii zainteresował się najstarszymi istniejącymi budynkami drewnianymi oraz wszelkimi pozostałościami prehistorycznymi. Ta fascynacja dawną historią obecną w średniowiecznej i preśredniowiecznej architekturze zainspirowała go do rozwinięcia działalności w dziedzinie ochrony zabytków. Johan Dahl wziął udział, w tworzeniu „Society of the Preservation of Norwegian Antiquities.” .Był żywo zainteresowany renowacją katedry w Trondheim, uznawanej za symbol narodowy i popierał wysiłki, idące w kierunku przywrócenia jej świetności. Jednak jego prawdziwą pasją była norweska architektura drewniana, szczególnie tzw. kościoły klepkowe. Z jego inicjatywy kościółek z miejscowości Wang został zakupiony i przeniesiony w nowe miejsce aby ostatecznie znaleźć się w ówczesnie pruskim Karpaczu. Wszystko to po to, aby uniknąć on całkowitego zniszczenia. W czasie podróży po Norwegii w 1839 roku, J. Dahl dowiedział się, że wspomniany drewniany kościółek pochodzący z XIII wieku ma zostać rozebrany. Za namową J. Dahla, obiekt ten zakupił w 1841 roku król pruski Fryderyk Wilhelm II. Do postawienia kościółka w Karpaczu, przyczyniła się hrabina Fryderyka von Reden, właścicielka pobliskiego Bukowca. Argumentem, za taką decyzją było to, że gmina nie posiadała wtedy własnego kościoła [13, s. 48-49]. Owocem jego podróży po Norwegii, oprócz szeregu obrazów, była publikacja pracy, która to stała się inspiracją dla badaczy i miłośników dawnej architektury [9,passim]. Miała też swój wpływ na norweską architekturę, malarstwo i design [17, s. 25-28].

Ryc. 4. „Widok Feigumfoss.” autorstwa J.Ch. Dahla, 1848 r. Źródło: foto: Asbjørn Lunde (kolekcja prywatna)
Fig. 4. “View of the Feigumfossen” by J.Ch. Dahl, 1848. Source: photo: Asbjørn Lunde (private collection)

3. HISTORYZM – GŁÓWNY NURT W ARCHITEKTURZE I SZTUCE NARODOWEGO ROMANTYZMU

„Lata czterdzieste XIX wieku w Danii, Norwegii i Szwecji naznaczone były silnymi wpływami etniczno–kulturowej wspólnoty narodowej. Poczucie jedności między tymi trzema krajami znalazło wyraz w ruchu zwanym skandynawizmem, podkreślając wspólne ele-

menty językowe, społeczne i historyczne tych państw.” [27, s. 18] Przeświadczenie o tym, że państwa północnej Europy łączy wspólna tożsamość, miało swoje początki w epoce renesansu. Niemieccy uczeni doby odrodzenia odkryli na nowo twórczość Publiusza Corneliusa Tacitusa (ur. 55 lub 56 n.e. - zm. 120) zwanego Tacytem, najwybitniejszego historyka rzymskiego, epoki cesarstwa [14, s. 722]. Przedstawiony przez niego, wyidealizowany obraz Germanów w zestawieniu z Rzymianami, stał się użytecznym narzędziem do krytyki Rzymu za czasów renesansowych papieży. Tacyt opisał wszystkie północne plemiona jako germańskie, posługujące się tym samym językiem, mające te same zwyczaje. W XVI wieku, popularne było przeciwstawianie Germanów ludziom „Południa” Europy. Idee te przyswoili sobie między innymi niemiecki humanista i poeta Conrad Celtis, fiński duchowny uznawany za twórcę literackiego języka fińskiego Michael Agricola oraz reformator religijny, Martin Luther. Architekci poszukiwali też formy obiektów monumentalnych, która odpowiadałaby duchowi swoich czasów. Chcieli projektować budynki odzwierciedlające narodową tradycję, pełniące rolę nowych miejsc zebrań dla mieszkańców miast. Powstawały zatem budowle z naturalnych i miejscowych materiałów, nawiązujące stylistyką do budownictwa okresu średniowiecza, również do jeszcze wcześniejszych czasów. To zamiłowanie do wieków średnich, było wynikiem poszukiwań takiego okresu w historii narodów poszczególnych państw skandynawskich, który można by uznać za czas świetności społeczno – politycznej. Jednak, w kręgach uczonych i pisarzy, nastawienie do Średniowiecza było ambiwalentne. Wydarzenie historyczne jakim była unia kalmarska (1397), czyli zjednoczenie Danii, Norwegii i Szwecji pod panowaniem jednego władcy, Eryka Pomorskiego, było faktem doniosłym i wartym przywołania współczesnym [2, s. 71-79]. Niemniej unia kalmarska miała charakter katolicki a większość z badaczy korzeni narodowych, była protestantami. Dlatego też, wielu z nich poszukiwało okresu świetności narodowej o wiele wcześniej, w czasach prechrześcijańskich, pogańskich ludów germańskich takich jak: Goci, Wandalowie, Frankowie czy Wikingowie, którzy to pokonali najazdami Cesarstwo Rzymskie i stworzyli nowe organizacje państwowe.

Ryc. 5. Kościół Hallgrímura w Reykjavíku, Islandia, wybudowany w latach 1945–1986, arch. Guðjón Samúelsson. Źródło: foto: Steve Rateliffe

Fig. 5. Church of Hallgrímur in Reykjavík, Iceland, built 1945–1986, designed by Guðjón Samúelsson. Source: photo: Steve Rateliffe

W architekturze miało to swój wyraz w preferowaniu stylu neogotyckiego. W połowie XVIII wieku pojawia się zjawisko w sztuce i architekturze uznawane za początek historyzmu. „Jest to literacko – artystyczny fenomen rewiwalizmu gotyckiego (Gothic Revival)” [25, s. 31]. Historyzm jako odwzorowanie stylu wcześniejszego pojawia się już w kulturach Bliskiego Wschodu. Nurt ten, definiowany jest jako: „...nawiązanie do przeszłości, do zjawisk historycznych, termin używany w szczególności: 1.) w znaczeniu szerszym, w zestawieniu do architektury – tendencja do posługiwania się w twórczości artystycznej stylami dawnych okresów (historycznymi) lub ich poszczególnymi elementami, przy korzystaniu z naukowo opracowanego zasobu form tych stylów. Historyzm datuje się od pierwszej połowy XIX wieku, inspirowany przez romantyzm znalazł wyraz przede wszystkim w architekturze, w nawiązaniu do gotyku, a w połowie XIX wieku – do renesansu i baroku [...]” [25, s. 12]. W architekturze skandynawskiej w nurt historyzmu wpisują się takie obiekty jak: Teatr Narodowy w Helsinkach autorstwa architekta Onni Tarjanne, Muzeum Historyczne w Oslo architekta Henrika Bulla, Ratusz w Kopenhadze Martina Nyropa, Ratusz w Sztokholmie Ragnara Östberga czy kościół Hallgrímskirkja w Reykjavíku – Guðjóna Samúelssona (ryc. 5, 6).

Ryc. 6. Kościół Hallgrimura. Źródło: foto: Paul Ashton

Fig. 6. Church of Hallgrimur Source: photo: Paul Ashton

4. GRANICE CZASOWE NARODOWEGO ROMANTYZMU

Współcześni historycy sztuki coraz częściej określają Narodowy Romantyzm jako „nowy romantyzm” lub „neoromantyzm”. Pisarze; Knud Millech czy Stephan Tschudi – Madsen, w inny sposób niż Johnny Roosval definiują ten ruch. Podkreślają oni element nacjonalizmu oraz faktyczną łączność z XIX wiecznym Romantyzmem. Historycy literatury, jak Norweg Oscar Falnes, dowodzili nieprzerwanej ciągłości tego zjawiska o charakterze narodowym i „romantycznym”, zaczynającym się w początkach XIX wieku i trwającego do początku XX wieku. Być może Narodowy Romantyzm w architekturze i sztuce, można uznać za ciągle żywy. W 1995 roku w Hayward Gallery w Londynie, zaprezento-

wano wystawę ukazującą niemal wszystkie aspekty sztuki Europy Środkowej z ostatnich dwóch wieków – podsumowano ją wtedy jako „Romantyzm w sztuce” [17, s. 2].

HERDER, GRUNDTVIG, DAHL – CREATORS OF THE NATIONAL ROMANTIC STYLE IN SCANDINAVIAN ARCHITECTURE AND ART

1. WHAT IS NATIONAL ROMANTICISM?

The National Romantic architecture in Scandinavia was broadly applied in both public buildings and smaller-scale structures, such as residential units, studios and households. The term National Romanticism is interpreted and defined in many ways. It is used to describe a movement that pushed for creating a national style in art. It is also linked to such phenomena in art as Historicism, Secession as well as Arts and Crafts Movement [19,s.148]. The expression 'National Romanticism' was first used by a Swedish art historian Johnny Roosval in 1920 to emphasise the presence of supernatural elements in the works of such architects as Ragnar Östberg, Torben Anderas Grut or Ernst Carl Westman. Roosval wanted to showcase the references they made to the nation's more or less imaginary past [17,s.2]. The description seems somewhat sceptical or even critical, perhaps due to the fact that it was proposed in the context of the early 20th-century Modernism with its negative feelings towards the 19th-century Historicism. Wherever the national style was sought, it began with small architectural forms, specifically with housing designs. Primarily in Scandinavia, harsh climate conditions of Northern Europe and untamed nature would evoke in people a conviction that their own house was their only safe haven [12,s.57-174] Hence the great care they took to build their houses and decorate their interiors. National Romantic architects wanted the ideal house to draw in its form on the tradition, history, regional traits, while being both national in its character and modern. Painters and sculptors played a leading role in creating the concept of an ideal house using motives derived from mythologies and the local folklore. Great examples include works by such artists as: Finnish painter Akseli Gallen-Kallela, Anders Zorn, Carl Larsson, Gerhard Munthe. Inspired by the Karelian style in architecture, Gallen-Kallela designed his own house in Finnish Ruovesi near Tampere. Gallen-Kallela's creation, which was also his studio, is considered to have initiated the National Romantic style in Finnish architecture.

2. THE BIRTH OF NATIONAL ROMANTICISM

The interest in mythologies and folk art in Scandinavia was sparked by such figures in European culture as: Johann Gottfried Herder (1744 – 1803), Nicolai Frederik Severin Grundtvig (1783 – 1872) or Johan Christian Dahl (1788 – 1857) (Fig. 1.). The two latter were particularly influential in spreading the idea of nationalism in architecture [17, s.23]. Known as the father of German Romanticism, philosopher and Lutheran pastor Johann Herder had a strong impact on how the human being and the society were perceived in his times. Unlike his 19th-century successors, he believed that all cultures are equally meaningful and valuable. "He was the first scholar in 1700s to study Slavic philosophy and history. With the acclaim Slavic culture won in Western Europe, many Slavs became interested in their own legacy" [5, 1 s.362-364].

He sought the roots of his own nation in folk songs and stories. He was interested in the works of Scottish author James Macpherson (1736 – 1796) whose "The Poems of Ossian" published in 1765 is a collection of epic poems from the 3rd century. Actually, this publication contributed to the renaissance of Scottish folk tradition [23,s.497]. Another

literary work that caught the attention of Johann Herder was "Edda". Contrary to popular beliefs, this collection of Old Icelandic heroic songs, written between the 9th and 12th century, had more than one author [22,s.190-197]. Impressed by these works, Herder began collecting folk songs that he considered to be a particularly vivid manifestation of the "spirit of the people" (Volkgeist). It was these views expressed by Herder that had an impact on designs created by architects of his time. Scandinavian architects received education abroad, mainly in Germany [8, s. 62]. Then they would bring home the ideas of German Romanticism that inspired almost the entire Europe. Oscarshall castle, located in Bygdøy near Oslo, was designed by Danish architect Johan Henrik Nebelong. The interiors he created showed how to cast Herder's ideas into shape: *Everywhere, the national character of the object was stressed. The nature, history and people of Norway were the main leitmotif of paintings. The wood panelling in the dining room was decorated with six large paintings depicting local landscapes accompanied by farmer life scenes shown above the frieze. One of the sitting rooms was decorated with portraits of mediaeval kings and with weaponry to remind of the past glory of Norway* [27, s.16], (Fig. 2, 3). Nicolai Frederik Severin Grundtvig – Danish reformer, philosopher, religious leader. In his early years, he came across "Edda", a collection of anonymous Old Norse songs and religious writings. Inspired by the idea of glorifying folk literature, he prepared a collection of Nordic myths and was the first to translate epic poem "Beowulf" and "Edda" collection into Danish. He called for the revival of Christianity based on ancient Nordic values. In his opinion, motives frequently explored in mythology, such as the struggle between good and evil, had been present in Lutheranism but had gradually been obliterated.

An influential proponent of Danish nationalism Nicolai Grundtvig believed that term 'nation' could be defined by shared language and culture rather than geographical boundaries. We was also one of the first advocates of Scandinavism. He is also known for his reform of the schooling system in Denmark that inspired other countries to follow the path he had laid out in the sphere of education. The views expressed by this charismatic thinker and activist influenced not only the politics, theology and literature of his time but also architecture [17,s. 23-25].

Painter, scholar and writer Johan Christian Dahl was – just as Grundtvig and Herder – both a nationalist and cosmopolitan. Born in Norwegian Bergen, he went to school in Danish Copenhagen and was a university lecturer in Dresden. His favourite motives were: Norwegian homeland landscapes. He would also depict solitary farms on the backdrop of fiords or mountains (Fig. 4). He shared views expressed by Johann Herder and Nicolai Grundtvig that peasants were successors of the best ancient traditions. During his frequent travels across Norway, he would take notice of the oldest wooden buildings and other remnants of the pre-history. Inspired by the history retained in mediaeval and pre-mediaeval architecture, he engaged himself in historic preservation. Johan Dahl co-founded the Society of the Preservation of Norwegian Antiquities. He was vitally interested in the restoration of the Trondheim Cathedral, which was considered to be one of nation's symbols, and gave his support to efforts aimed at bringing it to its glory days. However, what he was most passionate about was the Norwegian wooden architecture, primarily stave churches. Under his initiative, a small church in Wang was purchased, moved to its new location and finally set up in the then Prussian town of Karpacz. He did it all to protect it against damage. During his visit to Norway in 1839, Dahl found out that the 13th-century wooden church was about to be dismantled. At Dahl's prompting, the building was purchased in 1841 by Prussian king Wilhelm II. It was countess Friederike von Reden, owner of nearby Bukowiec, who played a part in moving the church to Karpacz. The reasoning behind this decision was that the local community had no church at that time [13, s. 48-49]. The result of Dahl's stay in Norway was the work he published that inspired scholars and enthusiasts of ancient architecture [9,*passim*]. It had in impact also on Norwegian architecture, painting and design [17, s. 25-28].

3. HISTORICISM – MAIN LEITMOTIF IN ARCHITECTURE AND ART DURING NATIONAL ROMANTIC PERIOD

“The 1840s in Denmark, Norway and Sweden were marked by a strong influence of ethnic and cultural elements. The sense of unity between the three countries found its expression in a movement named ‘Scandinavism’ that stressed existing linguistic, social and historical similarities between the states” [27,s.18]. The belief in a shared identity across Nordic states had its roots in Renaissance. German scholars from the Enlightenment era re-discovered the works of Publius Cornelius Tacitus (born 55 or 56 AD, died 120 AD), the most eminent Roman historian from the imperial epoch [14, s.722]. The idealized image of Germans he proposed when compared to Romans proved useful in the critique of Rome in the era of Renaissance popes. Tacitus classified all northern tribes as Germanic since they used the same language and shared common customs. In the 1500s, Germans would often be juxtaposed with the people of the “South”. Such ideas were adopted by such prominent figures as German humanist and poet Conrad Celtis, Finnish priest recognized as the founder of Finnish literary language Michael Agricola and religious reformer Martin Luther. Architects would also seek form for monumental buildings to express the spirit of the epoch. They wanted buildings to embrace the nation’s tradition and be suitable as meeting places for townsmen and women. Hence, their buildings were made of natural and local materials, with references to mediaeval as well as pre-mediaeval styles. The evident avocation for Middle Ages was a result of looking for a period in the history of individual Scandinavian states that could be seen as a time of social and political greatness. However, the circles of scholars and writers were ambivalent in their attitude towards Middle Ages, Such historical events as the Kalmar Union (1397), or a unification of Denmark, Norway and Sweden under the rule of Eric of Pomerania, were important and worth mentioning [2,s.71-79]. However, the Kalmar Union was Catholic in its character, whereas the majority of scholars engaged in studying the national heritage were Protestants. For this reason, many of them would look for the nation’s relics of grandeur much further back in time, in the pre-Christian era of pagan Germanic tribes, such as Goths, Vandals, Franks or Vikings, who managed to defeat the Roman Empire with their invasions and create new states. This trend found its expression in the neo-Gothic style in architecture. In the mid-1700s, a movement referred to as Historicism starts to emerge in art and architecture. *It is a literary and artistic phenomenon known as Gothic Revival [25, s.31]. Seeking to reproduce old styles, Historicism was present in the culture of the Middle East. The movement is defined as: “...one that draws on the past, historical phenomena; the term is used specifically: 1) in a more general sense with reference to architecture to describe a tendency to apply old (historical) styles or their individual elements in artistic creations by using a scientifically developed collection of such styles. Historicism dates back to the early 1800s. Inspired by Romanticism, it found its expression primarily in architecture with references to the Gothic style as well as to Renaissance and Baroque in the mid-1800s (...)” [25, s.12].* In Scandinavia, the examples of Historicism in architecture include: the National Theatre in Helsinki by Onni Tarjanne, the Historical Museum in Oslo by Henrik Bull, the Town Hall in Copenhagen by Martin Nyrop, the Town Hall in Stockholm by Ragnar Östberg or Hallgrímskirkja Church in Reykjavik by Guðjón Samúelsson (Fig. 5, 6).

4. TEMPORAL BOUNDARIES OF NATIONAL ROMANTICISM

Contemporary historians tend to refer to the National Romanticism as New Romanticism or neo-Romanticism. Writers such as Knud Millech or Stephan Tschudi-Madsen use different definitions than Johnny Roosval to describe the movement. They emphasise the element of nationalism and the linkage to the 19th century Romanticism. Literature historians, such as Norwegian Oscar Falnes, argued the continuity of the phenomenon known as Nationalism and Romanticism in art, beginning in the early 1800s and lasting through to 1900s. It might also well be that National Romanticism in architecture and art is still

present. In 1995, the Hayward Gallery in London organized an exhibition to showcase almost all aspects of art in Central Europe from the previous two centuries. The exhibition was labelled as one showing *Romanticism in art* [17, s.2].

BIBLIOGRAPHY

- [1] Adler, E., *J.G. Herder i oświecenie niemieckie*, Warszawa 1965, Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, s.362-364
- [2] Andersson, J., *Dzieje Szwecji*, Warszawa 1967, Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, s.71-79
- [3] Breza-Jarociński, A., *Zarys dziejów Norwegii*, Warszawa 1991, Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, ISBN 830109494X
- [4] Bron-Wojciechowska, A., *Grundtvig*, Warszawa 1986, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, ISBN 8321405231
- [5] Centrum Herdera, Uniwersytet Gdański, <http://www.heder.ug.edu.pl>, 20.09.2014
- [6] Chwalba, A., *Historia powszechna. Wiek XIX*, Warszawa 2008, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, ISBN 978-83-01-16005-0
- [7] Croce, B., *Historia Europy w XIX wieku*, Warszawa 1998, „Czytelnik”, ISBN 8307026164
- [8] Czapska, A., *Architektura neoklasycyzmu w Anglii i krajach skandynawskich*, Warszawa 1991, Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, s.62
- [9] Dahl, J.H., *Denkmale einer sehr ausgebildeten Holzbaukunst aus den fruhesten Jahrhunderten in den inneren Landschaften Norwegens*, Dresden 1837, *passim*.
- [10] *Edda poetycka*, Wrocław 1986, Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo, ISBN 8304018527
- [11] Feill, Ch. i P., *Design of the 20 century*, Köln 1999, Taschen, ISBN 3822870390
- [12] Fiell, Ch. i P., *Scandinavian design*, Köln 2005, Taschen, ISBN 3-8228-4118-8
- [13] Garbaczewski, Z., *Główny szlak sudecki im. Mieczysława Orłowicza, Swieradów-Paczków*, Warszawa-Kraków 1987, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, ISBN 8370050484
- [14] *Mała Encyklopedia Kultury Antycznej*, Z. Piszczek (red.), Warszawa 1990, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, ISBN 83-01-03529-3
- [15] Macpherson, J., *Pieśni Osjana*, Kraków 2002, „Universitas”, ISBN 8370524826
- [16] Manteuffel, T., *Historia powszechna-średniowiecze*, Warszawa 1994, Wydawnictwo Naukowe PWN, ISBN 83-01-08685-8
- [17] Miller Lane, B., *National Romanticism and Modern Architecture in Germany and Scandinavian Countries*, Cambridge 2000, Cambridge University Press, ISBN 0 521 58309 8 hardback,
- [18] *Nacjonalizm w sztuce i historii sztuki 1789 – 1950*, D. Konstantynow, R. Pasieczny, P. Paszkiewicz (red.), Materiały z konferencji zorganizowanej przez Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk i Stowarzyszenia Historyków Sztuki w dniach 5-7 grudnia w Warszawie, Warszawa 1978, *passim*.
- [19] Omalinowska, M., Nacjonalizm a style narodowe w architekturze europejskiej XIX i początku XX wieku [w:] *Nacjonalizm w sztuce i historii sztuki 1789 – 1950*, D. Konstantynow, R. Pasieczny, P. Paszkiewicz (red.), Materiały z konferencji zorganizowanej przez Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk i Stowarzyszenia Historyków Sztuki w dniach 5-7 grudnia w Warszawie, Warszawa 1978, s.148
- [20] Pipek, M., *Architektura Finlandii*, Warszawa 1988, Wydawnictwo Arkady, ISBN 8321331904
- [21] Salmi, H., *Europa XIX wieku. Historia kulturowa*, Kraków 2010, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, ISBN 978-83-233-2995-4
- [22] *Słownik pisarzy skandynawskich*, Z. Ciesielski (red.), Warszawa 1991, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, ISBN 8321402755
- [23] *Słownik pisarzy świata*, J. Maślanka (red.), Kraków 2004, Wydawnictwo Zielona Sowa, ISBN 8373892095
- [24] Słupecki, L. P., *Mitologia skandynawska w epoce Wikingów*, Kraków 2014, Zakład Wydawniczy NOMOS, ISBN 978-83-88508-55-4
- [25] Tołoczko, Z., *Główne nurty historyzmu i eklektyzmu w sztuce XIX wieku*, Tom I-Architektura, Podręcznik dla studentów wyższych szkół technicznych, Kraków 2011, Wydawnictwa Politechniki Krakowskiej, ISBN 978-83-7242-589-8

- [26] Tołoczek, Z., *Sen architekta, czyli o historii i historyzmie architektury XIX i XX wieku*, Studia i Materiały, Kraków 2002, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, ISBN 83-7242-249-4
- [27] Tołoczek, Z i T., *Ze studiów nad recepcją problemów architektury między neoklasycyzmem i historyzmem w sztuce krajów nordyckich XIX wieku/ The studies on reception of architectural problems between neoclassicism and historicism in the art of Nordic countries in the 19th century*, Wiadomości Konserwatorskie/ Technical Transactions 32/2012, s. 16,18
- [28] Johan Christian Dahl en.wikipedia.org/wiki/Johan_Christian_Dahl dostęp 17.07.2014

O AUTORZE

Absolwentka Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej. Obecnie doktorantka na Politechnice Krakowskiej – opiekun naukowy prof. Zdzisława Tołoczko. Przygotowuje rozprawę doktorską dotyczącą tematyki Narodowego Romantyzmu w architekturze i sztuce krajów nordyckich.

ABOUT THE AUTHOR

A graduate from the Faculty of Architecture at the Cracow University of Technology. Currently, a PhD student at the Cracow University of Technology under the supervision of Prof. Zdzisława Tołoczek. In the course of writing her PhD thesis on National Romanticism in architecture and art of Nordic countries.

Kontakt | Contact: jolanta.kopacz@gmail.com